

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 354
שבט תשפ"ג

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

אלא שפתאום התעורר להלכה מפורשת בשו"ע (סי' שס"ו ס"ה) שצריך שלא יקפיד על העירוב אם יאכלנו חברו, כי העירוב צריך להיות בשותפות נוחה ועריבה. וא"כ אם הוא כותב לא לקחת, זה מבטל את העירוב.

אבל הוא הסתפק שמא הוא יכול לומר שבאמת הוא לא מקפיד אם מישהו יאכל בתור זכות בעירוב, אלא הכיתוב הוא רק שלא יזיז סתם, ולא יאכל סתם באמצע שבוע כי רואה מצות מיתרות, אלא שהאדם ידע שזה העירוב, ואם בכל זאת ירצה לאכול מדיני העירוב, יהיה מותר לו. האם הכיתוב מקלקל, או שאפשר לסמוך על שאינו מקפיד בליבו, ועוד שמי שיודע יבין שלא באו להפקיע את הזכות שיש מדיני העירוב שאפשר לאכול, אלא רק ביקשו מהאנשים לוותר ולא לקלקל.

למעשה באותו ערב שבת נתנו לו פתרון, לכתוב נוסח קצת שונה, נא לא להזיז ממקומו, וגם הוסיף עליו לפרטים ניתן לפנות לאחראי. ועי"ז מי שרוצה יכול לקבל ממנו רק יצטרך לפנות לאחראי. אבל לגופו של ענין, עדיין צ"ע האם כתיבת המילים אין לקחת פוסלת את העירוב, כשכוונתו היא שלא להקפיד על מי שיקח. וצ"ע.

עמוד בישוב שהוקף בגדרות לצורך שמירת מערכת מים

בשבוע האחרון יצאנו לבדוק ישוב שעדיין לא ביקרנו בו, ויש בו קהילה גדולה של שומרי תומ"צ, שגרים במקביל להרבה משפחות שאינן שומרות כלל רח"ל. בישוב הזה יש עירוב גדול, ואחד מהבודקים משתתף במסגרת השיעורים החדשה בעיר טבריה. יצאנו לשטח יחד איתו, לעבור על העירוב בצורה מדוקדקת ומסודרת, כדי לעמוד על הדברים הטעונים שיפור.

באחד מהמקומות גילינו דבר מעניין, שבבדיקה פשוטה לא מבחינים בבעיה שיש בו, אלא רק בהסתכלות הלכתית מבינים את הבעיה. אחד מהעמודים שנמצאים בגבול השדות, היה סמוך למערכת השקיה של השדה, ובעל השדה רצה להגן על שעוני השקיה וצינורות המים, ולכן העמיד מסביב רשתות וגדרות. במקרה זה הוא השתמש בגדרות ניידים המשמשים לעבודות בכביש וכדומה, אבל העמיד אותם בצורה קבועה וקשורה היטב. כשעברנו על העירוב ראינו את העמוד עם החוטים לראשו עומד כרגיל, אבל שמנו לב שהגדרות מסביבו פוסלות אותו, ע"פ מה שכותב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) שאם העמיד את אחד מהעמודים בתוך מקום המוקף מד' רוחותיו, [שהוא רשות בפני עצמו], לאו כלום הוא. המשנ"ב כתב לשון חמורה, שהעירוב הזה לא שווה כלום, למרות שהיו אחרונים שסברו להתיר [כאשר העמוד בולט מעל המחיצות כמו במקרה זה], מ"מ המשנ"ב פוסל אותו לגמרי. ובודאי שאין אפשרות לעשות עירוב כזה.

מיד יצאנו ועבדנו לתקן את הדבר, ובשלב ראשון הפתרון היה, להגביה את הגדר מהקרקע ג' טפחים, ועי"ז היא תהיה מחיצה תלויה, שאין לה דין מחיצה. ואע"פ שעדיין יש דבר למפריד דין מחיצה, שאז העמוד מחולק בדיני הרשויות למרות שלא יכולנו להפריד את הגדרות וגם שלא לפגוע ברכוש של אדם אחר, לכן רק הגבחנו אותם ע"י הכנסת אבנים גדולות מתחת הגדר, והסברנו לאחראי את המטרה ואת המשמעות ההלכתית שבה. במקביל אמרנו לו שיצור קשר עם בעל השדה, ויבקש לעשות חור בתחתית הגדר, [בגודל ג' טפחים ברווח, תחת המקום שבו החוט עובר], כדי שהתיקון לא יהיה נתון לשינויי קל בהסרת האבנים.

גדר של עבודות הרכבת והגבהה כדי שלא תפסול

דבר דומה לכך היה גם בסוירים שנערכו בשבוע שעבר, להמחשת ההלכות לאברכים היקרים הלומדים כעת במסגרת השיעורים. באחד מהמקומות שעברנו בסיור בירושלים, היתה גדר של עבודות הרכבת הקלה,

המצות של העירוב העירוני בבכנ"ס, והעירוב השכונתי בבית

שאלה מיוחדת שהגיעה למענה ההלכתי של מוקד העירוב, מאברך שנעשה אחראי על עירוב שכונתי חדש, וקנה מצות להניחם לצורך העירוב, נתן לחבירו שיגביה ויזכה עבור כל השכונה וגם עבור כל העיר [כדי שלא יחלוק את עצמו מהעירוב של העיר, כמו שכתב המשנ"ב (סי' שס"ו ס"ק ל"ג, ובביאור ההלכה סעיף י"ד)]. לאחר מכן פנה לבית הכנסת כדי להניח בו את העירוב כפי שהיה נהוג בקהילות היהודים כמבואר ברמ"א (סי' שס"ו ס"ז). יש לציין שבזמננו רבני הערים והישובים ממשכים במנהג זה להניח את העירוב בבית הכנסת שלהם, אבל בעירובים השכונתיים ברוב המקומות מניחים בבית האחראי ולא בבית הכנסת של השכונה.

במסגרת השיעורים של העירובין למעשה, עסקנו השבוע בנושא זה, שבדרך כלל הסיבה העיקרית היא ענין טכני, כי האחראי על העירוב השכונתי הוא בדרך כלל אברך מן השורה, שאינו רב של בית כנסת, וגם אינו ממונה ע"י הרב, אלא הוא מתנדב מעצמו לשאת את העול הגדול בשביל לזכות את הרבים יחד עם הצורך של בני משפחתו, ובא אל הרב [כשיש רב בשכונה] לקבל את הוראותיו. וממילא כשהוא מניח את הפת של העירוב, הוא מסתדר לבד להניח בביתו, ואין לו צורך לגשת לגבאי ולהגיע להסדר שיהיה לו מקום בבית הכנסת.

האם שיתוף המבואות מועיל גם לעירוב הצרות

אבל באמת יש בזה גם ענין הלכתי שמוסיף הידור בכשרות העירוב השכונתי. הנה הרמ"א שם כותב, והמנהג בזמן הזה להניח העירוב בבית הכנסת, וכן נהגו הקדמונים, ונראה לי הטעם דעירובין שלנו יש להם דין שיתוף, ואין צריך להניח בבית דירה, עכ"ל. וביאר המשנ"ב (ס"ק כ"ט) שבעצם יש בעיה להניח בביכנ"ס, כי מחמת קדושתו אסור לאכול בו, ונחשב מקום שאינו ראוי לדירה, והרי צריך להניח את עירוב החצרות בבית הראוי לדירה. אלא שמ"מ יש לקיים המנהג כיון שיש לזה גם דין שיתוף מבואות, ושיתוף מבואות אפשר להניח גם בחצר שבמבוי או במקום שדינו כחצר. ובבה"ל הביא שהקשה הב"ח מה זה מועיל, הרי בזה גם מערבים את הבתים, וא"כ השיתוף מבואות שאנו מניחים משמש גם לעירוב חצרות, וא"כ ודאי שצריך להניחו בבית. והגר"א תירץ ע"פ המבואר ברמ"א בסי' שפ"ז, שסומכים שהוא יועיל במיגו גם לעירוב חצרות, ואז אפילו שנעשה בצרות שיתוף מבואות כגון ביי ולא בפת], חל בזה גם עירוב. לכן אפשר להניח בבית כנסת לשיתוף ולעירוב יחד.

אבל השו"ע (בסי' שפ"ז) חולק וסובר שאין סומכים על שיתוף במקום עירוב, אלא רק אם הוא נעשה עם כל התנאים של עירוב חצרות, אפשר לומר שיחולו בו שני הדינים. ולפ"ז אם מניחים את העירוב בבית כנסת, כפי המנהג שהיה בקהילות אשכנז, אינו יכול להועיל לעירוב לדעת השו"ע, ובני ספרד יצטרכו עירוב שמונה בבית. וא"כ בעירוב השכונתי שמונה בבית, יש מעלה שהוא מועיל גם לבני ספרד.

יש לציין שאם העירוב מונח בביכנ"ס שמותר על פי הלכה לאכול בו סעודות שבת, [ולא רק טעימה מסעודת מצוה], יהיה מותר להניח בו עירוב כי הוא ראוי לדירה. אלא שכידוע זה שאלה הלכתית סבוכה גם במקומות שעשו תנאי, ואכמ"ל. עוד יש להוסיף שבספרים מובא שבקהילות בני ספרד היו מנהגים חלוקים בהלכה זו, היו מקומות שהניחו בבית כנסת בלבד, והיו מקומות שעשו גם בבית כנסת וגם בכל חצר, דהיינו כדברי השו"ע שהשיתוף אינו פוטר מלעשות עירוב בחצרות.

אם יכתוב על המצות אין לקחת, העירוב יפסל!

בהנחת העירוב בבית הכנסת, נתקל האחראי בבעיה חדשה, שמא יבוא אדם ויסדר את בית הכנסת, ויקח את המצות למקום אחר, או סתם יקח אותם לאכול מהם, ואז יתבטל העירוב בלי שהוא ידע מכך. כידוע המנהג בבתי כנסת כאלו שכותבים על כאלו דברים אזהרה, אין לקחת, פרטי, וכדומה. וכך הוא התכוון לעשות, לכתוב בגדול "עירוב חצרות, לא לגעת".

עמוד שהוקף בגדרות עם מערכת המים

פרויקט "רבים צריכים לו" אדר תשפ"ג - לחזור ולשנן, לעשות שימוש ולהוראה - עירובין למעשה למאות בוגרי השיעורים בכל הארץ, הוזמנות מיוחדת!!! פרטים בקווי השיעורים ובמשרד

הגענו למקום ונפגשנו עם אחד מאנשי ועד המושב, בדקנו את נתוני השטח, והעלנו מסקנות, כמה עמודים צריכים לעשות, והיכן צריכים להיות העמודים. היו שני מקומות שהיה קיר אבן, ובו אמרנו שאפשר לעשות שהקיר יהיה גבול העירוב. בשני המקומות היה דבר הלכה. מקום אחד היו סלעים גדולים ששימשו קיר תמך, דהיינו מבדיל בין מפלס גבוה למפלס נמוך, ובדרך כלל הסלעים האלו עומדים בצורה מדורגת, ולא ישרה, כדי שלא יתמוטטו. אבל במקום הזה הסלעים היו ניצבים זה על זה ישר, וא"כ הם כשרים למחיצה.

במקום השני היה קיר באורך כעשרים מטר, שבעשרה מטרים הראשונים הוא היה גבוה מהצד הפנימי אך לא מהצד החיצוני, ובעשרה מטרים הנוספים היה גבוה מהצד החיצוני ולא מהצד הפנימי. במבט ראשון נראה שזה מחיצה כשרה וטובה, כי גם באופן שאין י בצד הפנימי מועיל שיש י בצד החיצוני, כמו שפוסק השו"ע (סי' שס"ב ס"ב) גידוד ומחיצה מצטרפין לעשרה, [החלק הניכר מבפנים נקרא מחיצה, והחלק שניכר רק מבחוץ נקרא גידוד]. וא"כ בכל מקום יש בקיר גובה י טפחים, ומה זה משנה מאיזה צד.

אבל במבט הלכתי יתכן בזה פירצה, וזה תלוי מהו עובי הקיר. כי בקטע המתחלף שנגמר הצד הפנימי ומתחיל הצד החיצוני, המחיצה כביכול עוברת צד, ויש יסוד ידוע בהלכות מחיצה, שלא כל עובי הקיר הוא המחיצה, אלא פני המחיצה הם המחיצה, זאת אומרת שכאשר יש גובה י רק בצד החיצוני, אז המחיצה היא בצד החיצוני, ולא בצד הפנימי שאינו י. לכן אם עובי הקיר הוא עד ג' טפחים [23-28 ס"מ], אפשר לומר שהמחיצות מתחברות ע"י לבד. אבל כאן שעובי הקיר היה עבה במיוחד יותר מד' טפחים [סלעים ברוחב 40 ס"מ], אין חיבור בין הקטע הפנימי לקטע החיצוני, והקטע של המעבר הוא פרוץ ברוחב ד' טפחים.

[אמנם יש מושג של עומד מרובה מכח צורת הרשות, וזה יסגור את הרווח שבין שני צידי הקיר מדין עומד מרובה. אבל צריך בשביל זה שתהיה חפיפה, שיהיה קטע שיש גובה י בשני צידי הקיר]. למעשה כיון שזה מורכב ויכול להשתנות, נקטנו בזהירות ואמרנו לבעל הקיר שיוסיף גדר על הקטע הזה וישלים לגובה י טפחים מבפנים, ואז העירוב יהיה מובן וברור לכל אדם, וידע שלא להיכשל.

התאגדות לדרישה מהמתחמים להקים עירוב מהודר

עוד מהפעילות בשבוע זה, במחלקת אישור מתחמים עם עירוב כשר, עוסקים בתקופה זו בהכשרת מקומות רבים שיש בהם ביקוש להעמדת עירוב לקבוצות יש לעיין שעדיין אין כמעט מקומות שהמקום מבקש עירוב, אלא רק כאשר מישהו מבני הקבוצה דואג לכך שיהיה עירוב מסודר, ומזמין על חשבון הארגון שלו מומחה שיבדוק, או יעשה התקנת עירוב, אז עושים עירוב זמני לעצמם. לצערינו הדרישה של הציבור אינה עוסקת מספיק בתחום העירוב, ולכן אנו נדרשים להגיע כל כך הרבה פעמים לעשות עירובים זמניים.

הדרך הנכונה היא שהציבור שלנו יתאגד, ויתקבצו כמה ששוכרים את המקום המסוים, וידרשו ממנהלי המקומות שמרויחים הרבה מאוד מהציבור, לתת שירות של עירוב טוב וקבוע. העלות היא בסה"כ לא גדולה ביחס לכמה קבוצות, והדבר יכול להביא תועלת רבה, זכויות גדולות, וגם צמצום עלויות. לכן אנו פונים לציבור שכבר עכשיו שוכר מקומות, להודיע לנו ולתאם שיהיו כמה קבוצות מאותו מקום, ויהיה אפשרות לפעול יחד לטובת כולם.

ישיבה על סבסל שקירוב להוט העירוב

בשבוע זה עשינו במתחם באזור טבריה, עבור ישיבה ממודיעין עילית, שנוסעת לשם לשבת. השתדלנו להכניס בעירוב כמה שאפשר, כדי שיוכלו

להשתמש בהיתר ולא להיכשל, אבל מחמת מוגבלות השטח לא יכולנו להכניס הכל. במקום אחד יש ספסל שנמצא בתוך העירוב אבל הוא קרוב לגבול של העירוב, סמוך מאוד לחוט, ויש חשש שמא מי שישב עליו, יוציא בטעות מחוץ לעירוב האם זה סיבה לאסור ע"פ דין לשבת עם חפצים, או שמא זה רק ענין שכל אדם יעשה לפי שיקול דעתו.

ולכאורה יש לדמות דין זה למש"כ בגמ' (ביצה דף ל) ונפסק בשו"ע (סי' שס"ה ס"ה) שלא ישב אדם תחת הקורה או סמוך לחי עם חפץ בידו, שמא יפול מידיו לחוץ ויבוא לטלטלו אליו. וה"ה כאן יש חשש שיטעה ויטלטל מעבר לחוט.

אמנם השו"ע שם כתב שזה זקוק ביושב סמוך לרה"ר, אבל אם סמוך לכרמלית מבואר שמוותר. וכאן הרי הספסל סמוך רק לכרמלית, דהיינו החצי של החצר שאינו מוקף. אבל המש"כ שם (ס"ק כ"ט) כתב שבמקום שעושים צו"פ היה צריך להיות מותר, כיון שהיא ניכרת, אבל בצו"פ שלנו שהיא גבוהה, בודאי אסור כי אין היכר, ואפילו בסמוך לכרמלית אסור, כי שכיח לטעות בזה. לפ"ז יש לאסור לשבת סמוך מאוד לפתח, גם בצו"פ הסמוכה לכרמלית בלבד. ויש לעיין מה נקרא סמוך. עוד יש לעיין אם מותר לשחק בכדור בחצר כזו אפילו רחוק מעט מהפתח, כי שכיח שמתגלגל לחוץ. וצ"ע.

שחצתה תחת החוט של העירוב, ובמצב כזה היא פוסלת את הצו"פ. אמנם יש מקום להתיר ולומר שגדר כזו אינה פוסלת, מחמת שהיא זמנית וארעית, וכמבואר ע"פ דברי החזו"א (סי' ע"א ס"ק י"ג) שדבר זמני אינו גורם לחלוק את

המקום, וכפי שהתבאר לעיל בגליונות קודמים. אבל כיון שגדרות הרכבת עומדות לזמן ארוך, לכן רבני העירובים בירושלים מחמירים ונוקטים שהם פוסלים את העירוב. במקרה זה האברכים שהיו בסויר העירו מיד שיש גדר תחת צורת הפתח, אבל התבוננו יותר וראינו שהאחראי עשה את הפתרון הנ"ל, והגביהה את הגדרות ע"י אבנים, ונוצר חלל בגובה ג' טפחים מתחת הגדר, והיא מחיצה תלויה שאינה כשרה, לכן היא לא פוסלת את צו"פ העוברת מעליה. האברכים נהנו לראות את הפתרונות היצירתיים של האחראים על העירובים, וכיצד הם מבחינים ומתקנים כל שינוי שחל בעירוב.

על משימה ההלכה בטלטול ברחוב זבוטינסקי בני ברק

בשבוע האחרון היתה סערה גדולה בבני ברק בשכונות פרדס כץ וקרית הרצוג, בעקבות החלטת חברת נת"ע לסגור את הגשר שעובר על זבוטינסקי, ואף להרוס אותו כליל. הענין התחיל בעקבות תאונה שפגעה בגשר בחודש כסלו, כפי שהוזכר לעיל בגליון 346, ואז הגשר נסגר לשבוע אחד, ונהיתה בעיה לתושבי השכונה שאינם יכולים לבוא בשב לשכונות העיר בני ברק עם עגלות וילדים ושאר חפצים, כי המעבר המותר הוא רק דרך הגשר, ואם הגשר סגור אין דרך לעבור. משפחות רבות נתקעו וביטלו את האירוח לאותה שבת. ראש העיר המיוחד הר"ר אברהם רובינשטיין שליט"א פעל הרבה וזיז את התיקון, ואישר את פתיחתו לקראת השבת הבאה. אח"כ התגלגל הענין שוב בעקבות דברים אחרים, והחברה החליטה להרוס את הגשר. גם כאן ראש העיר שליט"א ניסה לאשר את תיקון הגשר, אך הפעם זה היה קשה יותר. בתחילת השבוע הוציא ועד העירוב בפרדס כץ הודעה מצערת, שיתכן שלהבא לא יהיה גשר כלל. בערב שבת קודש הודיע ועד העירוב שיש התקדמות לטובה, ובתקווה שהאיום הוסר ובשבוע הבא נזכה שוב להשתמש בגשר הכלכה.

הפעם באופן חריג, רבני העיר כתבו מכתב לתושבי העיר על ענין זה, בו הם מבקשים מהציבור להמתין ולא להשתמש בגשר כי מסוכן הוא, ומבשרים שבשבוע הבא יתוקן הגשר בתקווה שיהיה מוכן כבר לשבת הבאה. במכתב זה אנו רואים את ההתגייסות של כולם לציבור בני התורה, על מנת להימנע מטלטול ברחוב זבוטינסקי, למרות שעשו עליו חוטי עירוב, כיון שההיתר ההלכתי שלו בעייתי מאוד, כפי שבארנו בגליון הנ"ל, ובגליונות מס' 31, 32. שברה"ר אי אפשר לעשות עירוב, והעירוב מועיל, ומה שמכח להתיר היינו על סמך שיטת רש"י שאין שאם אין שישים ריבוא אינו רה"ר, אבל בכביש זבוטינסקי שהוא גם מעבר מעיר לעיר, וגם משמש לכל הערים שסביבו, יש שיטות שנחשב משמש לשישים ריבוא, ואי אפשר לערב אותו.

עירובי ערים שיש בהם כביש בין עירוני בתוך העירוב

מדבר זה יש לנו ללמוד גם לערים אחרות, הן בגוש דן, והן באזורים אחרים, שאם העירוב העירוני מקיף כביש בין עירוני, זה חמור מאוד, ועושה בעיה לכל העירוב. ואמנם העירוב העירוני לפעמים מוכרח להקיף אוו, לעשות שיהיה משהו קלוש עבור ההולכים בלי לדעת, אבל אנו שלומדים כאן לדעת, נדע להבדיל שבעירוב כזה אנו לא מטלטלים, גם נשים וגם ילדים.

בהזדמנות זו יש להודות לוועד העירוב בפרדס כץ, שעושה מאמצים רבים כדי לתקן את העירוב ולשפרו, ומתמודד עם קשיים רבים בצורה מיוחדת. [ובדרך אגב יש שואלים האם מוקד העירוב קשור למה שעשו כאן או שם. אנו מודיעים שבה"ה יש עוד אחראים שעושים דברים טובים, ואין ענין שהכל ייעשה ע"י מוקד העירוב. ואדרבה עדיף שכל אחד ידאג למקומו, ועדיין נשאר לנו מספיק עבודה לעזור ולסייע לאלו שאינם יכולים להסתדר בעצמם, הן מבחינת יעוץ הלכתי, או אספקת ציוד, התקנה ותיקון ע"י עובדים מקצועיים או עריכת מפות, ועוד. שבזה אנו זוכים בס"ד לעזור מידי שנה למאות עירובים ברחבי הארץ, מתוך שליחות קודש למען זיכוי הרבים ועשיית רצונו של מקום].

קיר שבהלקו נמוך מהצד הפנימי ובהלקו נמוך מבחוץ

בימים אלו נתבקשנו לבוא אל הישוב מיצד, ישוב חרדי שנמצא בגוש עציון. בעקבות הרחבה של רחוב חדש מחוץ לגדרות של הישוב, וכיון שהגדרות הן גבול העירוב בישוב זה, צריך לעשות עבורם קו עירובחדש, כדי שיוכלו לטלטל, ללא העירוב אינם יכולים להוציא שום דבר מחוץ לדלת הבית, והחצר שאינה מוקפת מחיצות אסור להעביר בה יותר מד' אמות, שהם בסה"כ כשני מטרים בלבד.

עמודים משני צידי הגשר, והגדר שביניהם